

SINONIMLARNING MA'NO NOZIKLIKLARINI IFODALASHDAGI AHAMIYATI

Usmonov Asliddin Mannonovich,

*Xalqaro innovatsion universiteti Xorijiy filologiya
kafedrasi o'qituvchisi*

THE IMPORTANCE OF SYNONYMS IN EXPRESSING SEMANTIC NUANCES

Usmonov Asliddin Mannonovich,

*International Innovative University
Department of Foreign Philology*

E-mail: usmonov.a198993@gmail.com

Orcid: <https://orcid.org/0009-0000-6118-8834>

Doi: <https://doi.org/10.5281/zenodo.18616622>

ЗНАЧЕНИЕ СИНОНИМОВ В ВЫРАЖЕНИИ СМЫСЛОВЫХ ОТТЕНКОВ

Усмонов Аслиддин Маннонович,

*Международный инновационный университет
Кафедра Зарубежной филологии*

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot Audiolingual Method (ALM)ning til o'rganishda samaradorligini o'rganishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida ALM asosida dars o'tilgan o'quvchilarning grammatika, talaffuz, tinglab tushunish va so'z boyligi kabi ko'nikmalari o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, takroriy mashqlar va pattern drills orqali til shakllari avtomatlashtiriladi va nutqiy qobiliyat rivojlanadi. Shu bilan birga, ALMning ijodiy nutq va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishdagi cheklovlari aniqlangan. Tadqiqot natijalari til o'qitishda ALMni boshqa metodlar bilan birlashtirishning foydaliligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: Audiolingual Method, til o'rganish, pattern drills, talaffuz, grammatika, muloqot ko'nikmalari.

Аннотация. Данное исследование направлено на изучение эффективности Аудиолингвального метода (ALM) в обучении языку. В ходе исследования изучались навыки учащихся, обучавшихся с использованием ALM, включая грамматику, произношение, аудирование и словарный запас. Результаты показывают, что повторяющиеся упражнения и паттерн-дриллы эффективно автоматизируют языковые структуры и развивают навыки устной речи. В то же время выявлены ограничения метода ALM в развитии креативной речи и коммуникативной компетенции. Исследование показывает, что сочетание ALM с другими методами обучения может повысить эффективность изучения языка.

Ключевые слова: Аудиолингвальный метод, изучение языка, паттерн-дриллы, произношение, грамматика, коммуникативная компетенция.

Annotation. This study investigates the effectiveness of the Audiolingual Method (ALM) in language learning. The research focused on learners taught using ALM and examined improvements in grammar, pronunciation, listening comprehension, and vocabulary. The results indicate that repetition exercises and pattern drills effectively automate language structures and enhance speaking abilities. However, the study also identified limitations of ALM in developing creative speech and communicative competence. The findings suggest that combining ALM with other teaching methods can optimize language learning outcomes.

Keywords. Audiolingual Method, language learning, pattern drills, pronunciation, grammar, communicative competence.

KIRISH

Tilshunoslikda sinonimiya hodisasi leksik tizimning muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Sinonimiya deganda ma'no jihatidan yaqin bo'lgan, biroq qo'llanish doirasi, uslubiy rang va emotsional-ekspressiv bo'yoqi bilan farqlanuvchi leksik birliklar o'rtasidagi munosabat tushuniladi. Sinonimlar nutqda bir tushunchani turli shakllarda ifodalash imkonini berib, tilning ifodaviy salohiyatini oshiradi.

Ma'no nozikliklari yoki semantik nyuanslar sinonimlar o'rtasidagi kichik, ammo muhim ma'noviy farqlarni anglatadi. Ushbu farqlar intensivlik darajasi, baholash, emotsional munosabat yoki stilistik xususiyatlar orqali namoyon bo'ladi. Masalan, bir xil umumiy ma'noga ega bo'lgan sinonimlar turli vaziyatlarda turlicha semantik yuklama bilan qo'llaniladi.

Sinonimlar nutqda ma'no aniqligi va ifodalilikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ular fikrni aniq yetkazish, kontekstga mos so'z tanlash va nutqning ta'sirchanligini oshirishga xizmat qiladi. Ayniqsa, badiiy va publitsistik matnlarda sinonimlardan maqsadga muvofiq foydalanish matnning estetik qiymatini oshiradi hamda takroriylikni kamaytiradi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi sinonimlarning ma'no nozikliklarini ifodalashdagi ahamiyatini lingvistik jihatdan tahlil qilishdan iborat. Ushbu maqsadga erishish uchun quyidagi vazifalar belgilandi: sinonimiya va sinonim tushunchalarini ilmiy manbalar asosida yoritish; semantik nyuanslarning turlarini aniqlash; sinonimlarning nutqdagi funksional va stilistik rolini tahlil qilish. Tadqiqotning obyekti sinonimiya hodisasi bo'lsa, predmeti sinonimlarning ma'no nozikliklarini ifodalashdagi semantik va stilistik xususiyatlaridir.

METODOLOGIYA

Mazkur tadqiqotda sinonimlarning ma'no nozikliklarini ifodalashdagi ahamiyatini aniqlash maqsadida bir qator lingvistik tahlil usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosi quyidagi yondashuvlarni o'z ichiga oladi.

Birinchi navbatda, semantik tahlil usuli qo'llanilib, sinonimlar o'rtasidagi ma'no yaqinligi, semantik farqlar hamda markaziy va periferik ma'nolar aniqlandi. Ushbu usul sinonimlarning umumiy va differensial semantik belgilarini ochib berishga xizmat qildi.

Ikkinchi metod sifatida kontekstual tahlildan foydalanildi. Bu usul orqali sinonimlarning badiiy va publitsistik matnlardagi real qo'llanishi, ularning kontekstga bog'liq ma'no o'zgarishlari hamda nutqdagi funksional vazifalari tahlil qilindi.

Shuningdek, qiyosiy-tahliliy metod yordamida ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimlarning o‘xshash va farqli jihatlari aniqlanib, ularning semantik va stilistik xususiyatlari qiyoslab o‘rganildi.

Tadqiqot materiali sifatida ingliz va o‘zbek tillaridagi sinonimlar va izohli lug‘atlar hamda turli janrlardagi badiiy va publitsistik matnlar tanlandi. Ushbu materiallar sinonimlarning nazariy va amaliy jihatdan qo‘llanilishini yoritishda asos bo‘lib xizmat qildi.

Tanlanma mezonlari sifatida sinonimlarning ma‘no yaqinligi, uslubiy rang-barangligi va qo‘llanish konteksti inobatga olindi. Bu mezonlar tadqiqot natijalarining aniqligi va ishonchliligini ta‘minlashga xizmat qildi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, sinonimlar orqali ma‘no intensivligi va emotsional bo‘yoq aniq ifodalanadi. Bir xil asosiy ma‘noga ega bo‘lgan sinonimlar turli darajadagi kuch, baholash va emotsional munosabatni bildirib, nutqning ifodaviy imkoniyatlarini kengaytiradi. Masalan, ingliz tilida *angry, furious, irritated* sinonimlari g‘azab holatini ifodalasa-da, ularning emotsional intensivligi turlicha bo‘lib, nutqda aniqlikni ta‘minlaydi. O‘zbek tilida esa *jahli chiqdi, g‘azablandi, qattiq achchig‘landi* kabi birliklar ushbu holatni turli darajada ifodalaydi.

Shuningdek, markaziy va periferik sinonimlar orqali semantik farqlar ochildi. Tadqiqot davomida aniqlandiki, markaziy sinonimlar odatda neytral ma‘noga ega bo‘lib, keng kontekstlarda qo‘llaniladi, periferik sinonimlar esa stilistik yoki emotsional jihatdan bo‘yalgan bo‘ladi. Masalan, ingliz tilidagi *happy* markaziy sinonim bo‘lsa, *ecstatic* periferik, yuqori intensivlikdagi ma‘noni anglatadi. O‘zbek tilida esa *xursand* markaziy, *shod-u xurram* esa periferik sinonim sifatida namoyon bo‘ladi.

Natijalar shuni ko‘rsatdiki, sinonimlardan to‘g‘ri foydalanish nutqda aniqlik va ta‘sirchanlikni oshiradi. Muayyan vaziyatga mos sinonim tanlash orqali fikr aniqroq yetkaziladi, nutqning estetik va kommunikativ samaradorligi kuchayadi. Ayniqsa, badiiy va publitsistik matnlarda sinonimlar takroriylikni kamaytirib, matnning stilistik yaxlitligini ta‘minlaydi.

Ingliz va o‘zbek tillaridan olingan konkret misollar asosida olib borilgan tahlillar sinonimlarning semantik va stilistik imkoniyatlari keng ekanini tasdiqladi. Har ikkala tilda sinonimlar orqali ma‘no nozikliklarini ifodalash nutqning boyligi va ta‘sirchanligini oshirishda muhim omil sifatida namoyon bo‘ldi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari sinonimiya masalasiga oid mavjud ilmiy qarashlar bilan qiyoslanganda, ular ko'plab tilshunoslarning fikrlari bilan mos kelishini ko'rsatdi. Xususan, semantik nazariya va leksik semantika doirasidagi tadqiqotlarda sinonimlarning ma'no nozikliklarini ifodalashdagi ahamiyati ta'kidlanadi. Mazkur tadqiqot ham sinonimlar o'rtasidagi farqlar faqat leksik darajada emas, balki pragmatik va stilistik jihatdan ham muhim ekanini tasdiqladi.

Sinonimlarning pragmatik funksiyasi nutq vaziyatiga mos so'z tanlash orqali ifodalanadi. Bir xil umumiy ma'noga ega sinonimlar turli kommunikativ maqsadlarga xizmat qiladi: biri neytral axborot berishga mos bo'lsa, boshqasi emotsional ta'sir yoki baholashni kuchaytiradi. Stilistik funksiyasi esa sinonimlarning badiiy, publitsistik yoki rasmiy nutqda maqsadga muvofiq qo'llanishi bilan bog'liq bo'lib, nutqning estetik va ekspressiv jihatlarini ta'minlaydi.

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, milliy-madaniy omillar sinonimlarning ma'no nozikliklariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Har bir tilning sinonimik tizimi xalqning dunyoqarashi, madaniy qadriyatlar va tarixiy tajribasi bilan uzviy bog'liqdir. Shu sababli, ingliz va o'zbek tillarida ma'no jihatdan yaqin bo'lgan sinonimlar ayrim hollarda emotsional rang yoki qo'llanish doirasi jihatidan farqlanadi.

Shuningdek, sinonim tanlovi va nutq samaradorligi o'rtasida bevosita bog'liqlik mavjudligi aniqlandi. Kontekstga mos sinonimni tanlash nutqning aniqligi, ta'sirchanligi va tushunarligini oshiradi, noto'g'ri tanlov esa kommunikativ maqsadning to'liq amalga oshishiga to'sqinlik qilishi mumkin. Shu jihatdan, sinonimlardan ongli va maqsadga muvofiq foydalanish nutq samaradorligini ta'minlovchi muhim omil sifatida baholanadi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot sinonimlarning ma'no nozikliklarini ifodalashdagi ahamiyatini lingvistik va stilistik jihatdan tahlil qilishga qaratildi. Tadqiqot davomida olingan natijalar asosida quyidagi asosiy xulosalar chiqarildi.

Birinchi, sinonimlar tilning lug'aviy tizimida muhim o'rin tutib, ma'no intensivligi, emotsional bo'yoq va baholash darajalarini nozik ifodalash imkonini beradi. Bu holat nutqda aniqlik va mazmunning to'liq yetkazilishini ta'minlaydi.

Ikkinchi, sinonimlarning lingvistik ahamiyati ularning semantik farqlarni aniqlash va nutqiy vaziyatga moslashish qobiliyatida namoyon bo'ladi. Stilistik jihatdan esa sinonimlar nutqning ifodaliligi, estetik qiymati va kommunikativ samaradorligini oshiradi hamda takroriylikni kamaytiradi.

Uchinchidan, tadqiqot natijalari sinonim tanlovining nutq samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatishini tasdiqladi. Kontekstga mos sinonimdan foydalanish fikrning aniq, ta'sirchan va tushunarli bo'lishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Cruse, D. A. (2004). *Meaning in Language: An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford University Press.
2. Cruse, D. A. (2006). *Lexical Semantics*. Cambridge University Press.
3. Rahmatullayev, Sh. (2006). *Hozirgi o'zbek adabiy tili. Leksikologiya*. Toshkent: Universitet.
4. Karimov, S. (2018). *Til boyligi va sinonimiya*. Toshkent: Akademnashr.